

ТЕАТРАЛЬНА ШЕВЧЕНКІАНА ЗАКАРПАТТЯ

У статті розглянуто процес створення своєрідного літопису театральної шевченкіани на Закарпатті (постановок шевченківських творів, інсценізацій та вистав про особисте життя поета).

Ключові слова: драматургія, інсценізація, театр, режисура, акторське мистецтво, рецензія, літопис.

В статье рассмотрен процесс создания своеобразной летописи театральной шевченкианы на Закарпатье (постановок шевченковских произведений, инсценировок и спектаклей о личной жизни поэта).

Ключевые слова: драматургия, инсценировка, театр, режиссура, актерское искусство, рецензия, летопись.

The article conducts the process of creating writing chronicles about poet's life in Transcarpathia from staged Shevchenko's stories, staging of poems and plays devoted to personal poet's life.

Key words: dramaturgy, staging, theatre, directing, actor's art, review, chronicles.

Історія закарпатської театральної шевченкіани складається з двох частин. Перша – відзначення в краї ювілейних дат поета громадськими організаціями, як складової відродження національної культури 20–30-х рр. ХХ століття, часів входження Закарпаття за Сен-Жерменським договором від 10 вересня 1919 року під назвою Підкарпатська Русь до складу Чехословацької Республіки.

Друга – з часу воз'єднання з споконвічною батьківщиною – Україною згідно з Договором між Союзом Радянських Соціалістичних Республік і Чехословацькою Республікою від 29 червня 1945 року. Відтоді святкування ювілейних дат поета в рамках щорічних масових заходів проводилося на державному рівні. У репертуар театральних колективів включалися шевченківські твори, інсценізації та вистави про особисте життя поета.

До 1920 р. на Закарпатті не було шевченківських свят, бо не було кому їх організувати, як і самого українського театру і взагалі будь-яких проявів української культури. 21 грудня 1919 р. педагог Іван Панькевич та судовий радник Данило Стахура заснували в Ужгороді «Руський культурно-просвітній комітет», який організував перші шевченківські свята, що відбулися у березні та квітні 1920 р.

З хвилиною, коли всю культурно-просвітню роботу взяло на себе Товариство «Просвіта» (головою

якого було обрано Юлія Брацайка, заступником – Августина Волошина), створене у травні 1920 року в Ужгороді, «Руський культурно-просвітній комітет» припинив свою діяльність. У січні 1921 року при «Просвіті» був створений «Руський театр Товариства “Просвіта” в Ужгороді» (або просто Руський театр), який і продовжив літопис шевченківських ювілейних заходів.

21 квітня 1921 року силами Руського театру відбувся святочний концерт з нагоди вшанування Т. Шевченка. А через три дні (24 квітня 1921 року) було зіграно прем'єру вистави «Невольник» М. Кропивницького – у режисурі Бориса Крживецького. Чеська газета «Підкарпатська Русь» писала: «Відсвяткування 60-х роковин смерті поета Тараса Шевченка відбулося в Ужгороді, заходами як Руського клубу, який улаштував доповідь про Шевченка, так і тими руськими колами, які влаштували великий концерт та спектакль. І ми – чехи – згадуємо з пошаною Тараса Шевченка та його творчість»¹.

У вересні 1921 року Руський театр було переведено на професійну основу, і до його керівництва запрошено Миколу Карповича Садовського.

У 1922 році дні пам'яті Т. Шевченка Руським театром було розпочато в березні під час гастролей у Хусті. Артисти Руського театру і хору вико-

нали пісні на слова поета, а М. Садовський читав зі сцени уривки з його творів.

21 квітня 1922 року шевченківський вечір відбувся в Ужгороді. Програму було відкрито кантавою М. Лисенка «Б'ють пороги» за участю хору Руського театру, Руського національного хору, солістів О. Дівнич, М. Терпило-Цьокан, І. Сайка в супроводі військової оркестри. На вечорі було відіграно першу дію драми Т. Шевченка «Назар Стодоля», а вже за два тижні зіграно повну виставу в режисурі М. Садовського.

У наступному, 1923-му, році день пам'яті Т. Шевченка відбувся аж 24 травня. Руським театром було підготовлено концерт, до програми якого входила і перша дія з вистави «Назар Стодоля».

Літопис шевченківських вистав продовжив Олександр Загаров, який у 1923 році замінив М. Садовського на посаді мистецького керівника Руського театру.

Він репрезентував театр постановками опери М. Аркаса-старшого «Катерина» (за поемою Т. Шевченка) та поеми «Гайдамаки», інсценізованої Л. Курбасом. Прем'єра опери «Катерина» відбулася 27 березня 1924 року. Диригував оперою Ю. Гаєвський. Преса відзначала, що хор і оркестр від його проводом виконали добру роботу. Угорський тижневик писав: «М. Аркас скомпонував гарну і милозвучну музику. Яка серйозною тематикою і мелодійністю своєю забезпечила авторові Пантеон. <...> З дійових людей на першому місці треба згадати пані Цьокан-Терпило, срібнозвучний високий голос якої нісся, наче на крилах, її техніка співу ще не вся розвинута, хоч, безумовно, значно покращала. Несподівано добре співав Данчак Іван. Його голос (баритон) звучить якнайкраще, він мав великий успіх. Пані Дівнич у ролі матері була знаменита, а Ручко (звучний бас) співав трагічну партію батька. Ролю тенора добре відспівав Базилевич (Андрій). Його голос гарно дзвенів, і він так само мав успіх. На належному рівні була й режисюра Загарова. Гарну виставу переповнена зала слухала і аплодувала без кінця»².

Цей угорський тижневик (редактор Еміль Гаваші) був запеклим супротивником усього українського і передусім українського театру на Закарпатті. Тому, на думку Ю. Шерегія, «це була подвійна похвала, коли вороги нашого театру, хоч тимчасово, але все-таки капітулювали перед мистецьким досягненням нашого театру»³.

Щодо «Гайдамаків» то першу інформацію подала газета «Свобода»: «Комітет всіх руських товариств Ужгорода влаштовує 12 квітня 1924 року свято великого руського поета Т. Шевченка.

Свято розпочнеться безсмертним «Заповітом» поета. Після того трупкою Руського театру «Просвіта» при співучасті Руського національного хору, хору мужеської учительської семінарії і оркестри Руського театру, буде виставлена грандіозна поема-трагедія Т. Шевченка «Гайдамаки». Поема піде в інсценізації талановитого режисера з Великої України Леся Курбаса. Ставить поему директор О. Загаров».

Прем'єра була успішною. Газета «Свобода» повідомляла: «Інсценізована Курбасом поема «Гайдамаки» була сенсацією театру. На грецький спосіб поставлений хор, а креації хвалять фахову руку директора Загарова»⁴.

У вересні 1925 року «Катерину» було знову включено в діючий репертуар театру на гастрольні поїздки по краю. А 5 серпня 1927 року опера «Катерина» стала дебютом у титульній ролі для Івонни Іваницької-Синенької, молодій співачки, випускниці Празької консерваторії.

Іванна Синенька народилася 24 липня 1897 року в селі Великі Чорнокінці, що поблизу Гусятини на Тернопільщині, в учительській родині Філіції й Олексія Синеньких. У 1912 році вона побралася з доктором права Сократом Іваницьким. У 1921–1926 роках училася у Державній консерваторії у Празі. Отримала диплом із атестацією ректора названого музичного закладу, президента Чехословацької академії наук та мистецтв, композитора Йозефа Богуслава Ферстера (1859–1951), в якій, зокрема, сказано: «Синенька – це митець досконалої співацької техніки і чудового могутнього голосу, її спів захоплює, вона має театральний темперамент. Голос її незвичайно м'який, ніжнього тембру»⁵.

Рецензію на виставу написав Василь Гренджа-Донський. «Дня 6-го серпня ц.р. виступила перший раз у Руському театрі товариства «Просвіта» в опері Аркаса «Катерина» в титульній ролі Іванна Іваницька, абсолювентка Празької консерваторії. Голос дуже приємний, м'якенький і злегка досягає всі найвищі скали сопрано. Партію добре відспівала, особливо в третій дії мала гарний успіх, що показує на вишкочений голос і добру підготовку»⁶.

Чи знав Василь Гренджа-Донський характеристику вокальних і артистичних даних Івонни Синенької-Іваницької, дану ректором Празької консерваторії, композитором Йозефом Ферстером, достовірно невідомо, але погляди в оцінці співачки цілком збігаються. А це вже про щось свідчить.

Віддаючи належне мистецькому керівництву Руського театру за створення репертуару, Василь

Гренджа-Донський побіжно характеризує й інших виконавців: «Роллю свою дуже добре відспівав наш відомий тенор Базилевич (Андрій), батька – пан Аркас (він же режисерував славну оперу свого батька), пані матку – знаменита наша артистка Ніна Певна, а Івана (москалика) – пан Довнар»⁷.

Відгукнулося на виставу і антиукраїнське ужгородське видання «Новое время». «Хоч ця опера дуже подобалася і була добре представлена, та не була зовсім щасливо вибрана до репертуару. Наявна в ній ненависть проти «москалів» не привабить публіку «іншої» орієнтації, яка б також із задоволенням відвідувала театр – коли б не була в своїх переконаннях зачеплена»⁸.

Як відомо, Руський театр, позбавлений урядом Чехословаччини та місцевою владою фінансової підтримки, кінцем 1929 року припинив свою діяльність. Кінець 20-х років ХХ століття характеризується як негативний наступ уряду ЧСР на розвиток української культури в Закарпатті, що було характерним для цього часу на всіх українських землях, котрі опинилися під владою чужих держав. Закарпаття з початком 30-х років ХХ століття залишилося без професіонального театру. Спроби його реставрації в 1930–1936 роках робить Микола Аркас. Спочатку організовує роботу напівпрофесіонального театру «Дружества Руський театр» в Ужгороді (1932–1934), в якому виставою опери «Катерина» 17 квітня 1932 року продовжив шевченківський театральний літопис. Ролі виконували: Катерина – А. Остапчук, батько – М. Аркас, мати – Є. Якубчикова, Андрій – Б. Мартинович. Перед початком вистави з промовою, приуроченою пам'яті Т. Шевченка, виступив Василь Гренджа-Донський.

У лютому 1934 року на основі аматорських колективів «Верховина» та «Веселка» зусиллями братів Юрія-Августина і Євгена Шерегіїв створюється новий колектив, який прибрав собі назву «Нова Сцена».

У жовтні 1938 року після чергового розподілу Закарпаття, коли Ужгород і частина інших міст і сіл відійшли до складу Угорщини, столицею Карпатської України стає м. Хуст. «Нова Сцена» отримує статус стаціонарного театру з офіційною назвою «Український національний театр “Нова Сцена”», офіційно відкритий 26 листопада 1938 року виставою опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського.

Молода європейська держава Карпатська Україна (1938–1939) вперше на державному рівні готувалась до відзначення 125-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка. Серед запланованих заходів була постановка «Новою Сценою»

поєми «Гайдамаки»; вистава призначалася на 14 березня 1939 року, про що і сповіщали численні афіші, виставлені по місту. Генеральна репетиція, що відбулася 13 березня 1939 року в залі Слов'янського Дому, обіцяла, за словами Юрія Шерегія, цікаву прем'єру, якої ще не було в Карпатській Україні⁹.

Музику до вистави написав Євген Шерегії, сценічне оформлення здійснила Марія Тушицька (академічна малярка М. Руда-Чернекова), костюми підготували Василь Бідяк та Надія Аркасова (вдова покійного Миколи Аркаса, що раптово помер у грудні 1938 року). Вступне слово до прем'єри готував Василь Гренджа-Донський. Процес генеральної репетиції знімав на кіноплівку директор американської фірми «Дніпрофільм» – українець К. Лисюк зі своїм сином.

Із спогадів І. Шутка, одного з учасників вистави, дізнаємося, що відбулася вже й генеральна репетиція. Сцена на все її дзеркало була оформлена у вигляді бандури зі струнами. З одного боку сидів гурт дівчат у народному національному вбранні з великою книжкою Шевченкового «Кобзаря»; сніп світла падав на цих дівчат, одна з них читала текст «Гайдамаків». Коли починалася якась дія, світло з цієї групи знімалося і засвічувалася глибина. Історичні костюми були пошиті з оксамиту, парчі, різнокольорового сукна. Зброя, реквізит теж були спеціально зроблені. Ролі виконували: Ярема – І. Шутко, Оксана – М. Шерегії, Гонта – Ю.-А. Шерегії, благочинний – М. Самойлович. Євгенові Шерегію вдалося зберегти ескізи оформлення з вистави, зокрема фрагменту «Освячення ножів», про що писав відомий на Закарпатті театрознавець Йосип Баглай: «...Чигиринська церква. На площі перед церквою серед чумацьких возів метушиться стривожена й розбурхана юрба народу. Благочинний виголошує: «Нехай ворог гине! Беріть ножі! Освятити...» З двох боків здіймаються уверх столітні дуби, безладно обплетене верхів'я яких символізує навалу народного гніву і великої народної помсти. Збоку стоїть кобзар із бандурою, зі струн якої спливають слова пісні «Літа орел, літа сизий...»¹⁰.

Прем'єра не відбулася. Музику увертюри, написаної Є. Шерегієм, замінили постріли на Красному Полі, де оборонці Карпатської України постали на її захист проти угорських загарбників. Син громадського та музейного діяча, мецената Каленика Лисюка (справжнє ім'я Василь Лепикаш) – Петро, – фільмуючи ті події, поліг на полі бою серед молодих січових стрільців. А зфіль-

мовані «Гайдамаки» згодом першими побачили в Америці, куди вивіз свій фільм Лисюк-старший, залишивши сина назавжди на Срібній Землі в Хусті під Замковою горою, неподалік від могили Миколи Аркаса.

* * *

...Друга хвиля шевченківського театального літопису продовжена творчими здобутками Закарпатського музично-драматичного театру, який відкрито 7 листопада 1946 року на виконання Постанови Ради Народних Комісарів УРСР від 12 листопада 1945 року. У 2011 році театру присвоєно почесне звання «Закарпатський музично-драматичний театр імені братів Юрія-Августина та Євгена Шерегіїв».

Починаючи з 1946 року святкування шевченківських днів набуло на Закарпатті загальнодержавного характеру. До концертних програм залучалися численні професіональні і аматорські колективи – хорів, танцювальні, музичні, а також читці, солісти. Театрам відводилось місце в пролозі для показу уривків із вистав чи автобіографічних сторінок із життя поета.

У таких умовах підготовка повнометражних театральних вистав практикувалася як до ювілеїв, так і поза участю в них. Але як у першому, так і в другому варіанті за виставами театального літопису і надалі зберігається як громадсько-політичне звучання, так і важлива художньо-естетична насаолода від спадщини Кобзаря на теренах Срібної Землі.

Сторінку другої частини літопису театр розпочав постановкою п'єси І. Кочерги «Пророк», якою колектив 1961 р. відзначав 100-річчя з дня смерті Т. Шевченка. Постановником вистави був заслужений артист України Гнат Ігнатович в декораціях художника М. Манжуло.

За свідченням преси, п'єса в руках режисера зазнала значних корективів: «В процесі постановки усунуто деякі любовні інтриги, які кидали тінь на центральний образ, чіткіше обрисовані взаємовідносини Шевченка з Кулішем і Кржисевич, правдиво страктовано образ Максимовича, введений пролог і замість останнього акту – епілог»¹¹. Рецензент Василь Микитась відзначає, що роль Т. Шевченка виконував артист В. Сергієнко, створивши, на його думку, правдивий привабливий образ великого поета і громадянина.

Найбільш хвилюючим був епізод перебування поета на хуторі у Максимовича (арт. П. Гоца) та його дружини (артистка М. Сочка), де Шевченко зустрічається з селянами.

Складні ролі М. Чернишевського, людини високої культури, філософа Пантелеймона Куліша – людини запальної, по-справжньому цікавої, не викликаючи заперечень, зіграли артисти В. Павленко і М. Хмара. Артистка А. Іванченко виконувала роль Марусі Кржисевич, однієї з тих жінок, котрі домагалися у Шевченка прихильності, кохання. Артистка В. Устинович створила образ Каті Толстої саме таким, яким він постає у спогадах Шевченка та його сучасників. Переконаливо зіграв артист О. Корнієнко роль поміщика Якимиха, галасливого ліберала, яких поет ненавидів, називаючи їх «кругом паскуди». Доповнювали ансамбль своїми життєвими образами артистка М. Пільцер (графиня Н. І. Толстая), яку Тарас Шевченко називав «моя рятівниця», М. Харченко (Одарка Соколенківна) і Г. Ноженко (дівчина-сирота Анюта).

Разом з тим рецензент Василь Микитась зробив декілька зауважень акторам, зокрема й виконавцеві ролі Шевченка артисту В. Сергієнкові. Але закінчив рецензію такими словами: «Немає сумніву, що колектив театру разом з постановником філігранно відшліфує спектакль, і він посяде почесне місце в репертуарі театру, приносить велике естетичне задоволення глядачам»¹².

Наступна сторінка закарпатської шевченкіани датована 19 січня 1963 року. Цього дня в театрі зіграли прем'єру «Мати-наймичка» (композиція Г. Ігнатовича, в основу якої було покладено зміст однойменної п'єси І. Тогобочного, а також поему «Наймичка» Т. Шевченка, окремі твори Т. Шевченка). Постановку здійснив Г. Ігнатович. У цій виставі на сцені діють поруч з іншими дійовими особами – бандурист Перебендя (артист А. Вертелецький), який в окремих епізодах виступає зі співом і грою на бандурі, а також сам Т. Шевченко (артисти В. Аведіков, Є. Свиридюк, В. Клименко).

Крім бандуриста, на сцену були виведені оркестр, який супроводжував спів, та ансамбль трістих музик, що мав самостійний номер.

Образ Ганни, матері-наймички, позначений глибоким драматизмом, відтворювався артисткою М. Харченко, Л. Скуродіною. Артист П. Гоца своєю грою розкрив багатство душі діда Трохима, доброї, щирої людини, майстерно показав глядачеві, що між першою і другою діями п'єси минуло багато років.

Така ж щира й безпосередня, з чистою душею, була баба Настя у виконанні артисток Т. Желтової, М. Пільцер. У виставі були задіяні й органічно впліталися в ансамбль образи, створені В. Рома-

ненком і О. Шереметом (Марко), Р. Ковиліною, О. Сайдулаєвою, Г. Рудюк (Катерина), М. Саєнко і А. Левкулич (Домаха), І. Чуєнком і В. Левкуличем (Федір).

Рецензент писав: «“Мати-наймичкою” не можна не захоплюватися, як не можна не захоплюватися надзвичайною поезією Т. Шевченка¹³.

«У створенні акторського ансамблю, у всіх акторських удачах, у загальному успіху вистави, – писав критик В. Краєвський, – велика заслуга її режисера-постановника, заслуженого артиста УРСР Т. Ігнатовича. Своєю новою виставою він ще раз зарекомендував себе як прекрасний знавець української національної спадщини, палкий її пропагандист. Режисерський задум вистави та його сценічне втілення ще раз говорять про те, що ми маємо справу з досвідченим режисером, майстром психологічної драми. Поезія Шевченка – це музика, це чарівна українська пісня. Ось чому таке велике місце займає у виставі музичне оформлення, здійснене Є. Шерегієм. Кожна пісня, яка виконувалася персонажами або супроводжувала дію, глибоко продумана, повністю відповідає загальній атмосфері спектаклю. Спів бандуриста, що вплітається в текст поета в прозі, пісні Ганни, які підкреслюють її душевний стан, пісні хору – всі вони відповідають стильовим особливостям твору, допомагають акторам у розкритті образів. Без них навіть не уявляєш вистави в цілому. Успіхові “Матері-наймички” в значній мірі сприяє і художнє оформлення вистави, вдумливого художника М. Манжули»¹⁴.

У 1987 році театр укотре вже повертається до постановки композиції Г. Ігнатовича «Мати-наймичка» з однойменної п’єси І. Тогобочного, Шевченкової поеми «Наймичка» та окремих творів Шевченка, цього разу з режисурою А. Філіпова, в декораціях художника В. Степчука. Вистава була з прихильністю зустрінута, як ужгородським, так і периферійним глядачем, і увійшла у «золотий» фонд репертуару.

175-ті роковини від дня народження Т. Шевченка Закарпатський музично-драматичний театр відзначив виставою «Варнак» за інсценізацією повістей Т. Шевченка «Варнак» та «Княгиня» українського письменника Ю. Удовиченка. Режисери – народні артисти України Я. Геляс та О. Саркісянц, художник В. Турицька, балетмейстер Ю. Мочарко.

Вистава починалася увертюрою, і, на думку рецензента Й. Баглая, «меланхолійно-елегічного мотиву, який стане домінантним упродовж усього розвитку дії, як гірке застереження на адресу тих,

чий нерозсудливий вчинок може знівечити все життя молодих закоханих людей».

«На музику увертюри, – як відзначає автор рецензії, – на сцені театру з’являється постать Тараса Шевченка з бандурою в руках (заслужений артист України А. Вертелецький). Зовнішня схожість актора надає образіві портретної виразності, а його поява в супроводі дванадцяти дівчат в українському національному вбранні ніби створює обрамлену вишиваним рушником живу постать поета...».

Й. Баглай вважає, що сама інсценізація, як драматичний твір, в основному відповідає не лише самій сюжетній канві повістей «Варнак» і «Княгиня», а й їх образній системі, притаманній творчості Т. Г. Шевченка. Разом із тим, продовжує Й. Баглай, у запропонованій Ю. Удовиченком інсценізації спостерігаємо надмірне зацікавлення автора соціальною проблематикою, що відсуває на другий план загальнолюдський зміст Шевченкових творів. Вочевидь від цієї надмірної соціологізації не відступили як режисери-постановники Я. Геляс та О. Саркісянц, так і виконавці відповідних ролей Я. Мелець – князь Мордатий, М. Геляс – Катерина Лук’янівна, – принаймні це спостерігається у двох сценах: зустріч князя Мордатого з селянами, що в лиху годину прийшли просити в нього допомоги, і зустріч Катерини Лук’янівни з Варнаком у фіналі вистави.

Та попри все у виставі «Варнак» на першому плані – трагедія на ґрунті примхливих забаганок матері, яка з погордою дивиться на гречкосія Петра (артист А. Мацяк) і хоче бачити свою дочку одруженою лише з князем. Отже драма особистих стосунків переростає у драму соціальну, а особистий протест Петра (він же Варнак) у протест соціальної несправедливості.

Композиційно п’єса Ю. Удовиченка «Варнак» складається з двох частин. З одного боку – епічна розповідь про конкретні події, в яких беруть участь троє виконавців – Р. Бортничук (Микитівна), В. Костюков (Степанович) та А. Мацяк (Варнак, він же Петро). З іншого боку – в ретроспективному плані – розгортається дія як жива ілюстрація епічного, що в даному разі негативно впливає на динаміку сценічного дійства.

Разом з тим рецензент відзначає, що у виставі «Варнак» – дві пари персонажів у виконанні тих самих акторів: Варнак, він же Петро, і Микитівна, вона ж покоївка. Відстань між подіями на сцені вимірюється тривалістю у двадцять років, але переломлення вікових ілюзій у названих виконавців, на жаль, не спостерігається. Цілком

можливо, вважає рецензент, що названі ролі слід було поділити між чотирма виконавцями. В образі Катерини добре себе проявила Л. Білак – це тип української дівчини, що часто трапляється у класичному драматургічному репертуарі. Вона романтично піднесена в своєму коханні, сумирна і слухняна. Артистка однаково прекрасно передає і ліричну піднесеність коханої дівчини на початку вистави, й іронію обманутої князем жінки перед його утриманкою Жюлі, і трагічний стан збожеволілої матері у фіналі.

У еволюційному плані подано образ Петра у виконанні артиста А. Мацяка. Спершу перед глядачем ніжний юнак, який ще не встиг познайомитись з жорстоким світом. І цей жорстокий світ зробив згодом із Петра народного месника, хоч все знов почалося із помсти за заподіяні йому і його коханій кривди. Однак у фінальній сцені виконавцеві забракувало глибини психологічного характеру свого персонажа, бо гірку іронію він замінив надуживанням голосу.

Пам'ятним залишився з вистави «Варнак» образ матері Катерини – Катерини Лук'янівни, у виконанні М. Геляс, образ князя Мордатого у виконанні Я. Мелеця.

М'який за характером Дем'ян Федорович (артист В. Романенко), тривіальний і безпардонний слуга Яшка (В. Вербицький) і, насамперед, утриманка князя Мордатого Жюлі у виконанні артистки Ю. Лосевої.

У фіналі вистави знову на сцену виходить Кобзар (А. Вертелецький), і під його спів, повільно весь творчий склад театру виконує «Заповіт», відзначаючи славне 175-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка (1989)¹⁵.

До постановки драми Т. Г. Шевченка «Назар Стодоля», окрім українських професійних театрів Закарпаття, зверталися і народні колективи. І тут треба віддати належне керівникові Хустського народного театру, заслуженому працівникові культури Всеволоду Майданному.

На початок роботи над виставою «Назар Стодоля» (кінець 1970 року) Всеволод Майданний мав досить стабільний акторський склад, театральний хор і оркестр. Тому у виставу було включено і «Вечорниці» П. Ніщинського, де неперевершеним солістом був Василь Рушак (із родини Рушаків, що виступали у складі театру Карпатської України «Нова Сцена»), який переїхав із Рахова до Хуста і, щоб бути поруч із театром, влаштувався працювати столяром в районному будинку культури.

У виборі на роль Назара режисер мав два варіанти. Перший – досвідчений Павло Єфременко,

другий – Михайло Калитич – молодий красивий юнак, але зовсім без сценічної практики. Режисер вибрав Михайла і не помилився. Пара, Світлана Шумило (Галя) і Михайло Калитич (Назар), нагадували таку собі козацьку пару Ромео і Джульєтти зі своїм коханням та відданістю. А Павло Єфременко блискуче виконав роль Гната Карого – побратима Назара.

Вдало вписалася в уже вироблений з роками акторський ансамбль народного театру О. Тітяєва, випускниця режисерського відділу Київського інституту культури, демонструючи в ролі Стехи вміння швидкого перевтілення: одна – перед Галею, інша – на самоті, ще інша – з Хомою Кичатим (В. Майданний).

У виставі також були задіяні аматори Г. Швачко, О. Микитич, В. Чорей, З. Асановська, І. Маргітич, О. Сливка, В. Рушак, В. Канаєв, І. ВасиLINEць, В. Власюк. У масових сценах, зокрема у «Вечорницях», – хор та оркестр театру в кількості 50 осіб. Музичний керівник – Володимир Ліхачевський.

Відомий ужгородський театральний критик Йосип Баглай згодом писав, що постановка драми Т. Шевченка на сцені Хустського народного театру є свідченням творчої зрілості колективу і його керівника¹⁶.

Прем'єра «Назара Стодолі» (лицарська балада в двох діях) з «Вечорницями» Петра Ніщинського в Закарпатському обласному музично-драматичному театрі імені братів Юрія-Августина та Євгена Шерегіїв відбулася 1 травня 2011 року. Здійснив виставу головний режисер театру – народний артист України Анатолій Філіппов. Художнє оформлення – заслуженого діяча мистецтв України Емми Зайцевої, постановка танців – Віктора Бабуки, керівник оркестру – Тетяна Бабець.

У масових сценах вистави задіяний увесь творчий склад театру, а головні ролі виконували такі провідні майстри сцени, як Василь Шершун та Олександр Мавріц, а також актори Тарас Гамага, Степан Барабаш, Юрій Шкляр, Жанна Баранович, Катерина Якубик-Гамага, Лариса Волковська та інші.

У 2011–2012 роках шевченківську виставу «Назар Стодоля» закарпатського театру показано в Києві, Білій Церкві, Фастові, Тернополі, Золочеві, Харкові, Лозовій. У травні 2012 року виставу «Назар Стодоля» показано в м. Пряшеві (Словацька Республіка) на Міжнародному фестивалі Художнього слова і драми імені О. Духновича.

Після проголошення незалежності України мав би початися третій період театральної шев-

ченкіани на Закарпатті. На жаль, так не сталося. Слід сподіватися, що попереду – нові шевченківські вистави в Ужгороді. Нещодавно обласний театр відновив виставу «Наймичка», а вже найближчим часом на сцені можуть з'явитися «Гайдамаки», прем'єра яких через відомі історичні події (14–15 березня 1939 року) так і не відбулася...

¹ Podkarpatska Rus. – 1921. – 26 квітня.

² Uj Kozlony. – 1924. – 20 квітня.

³ Шерегій Ю.-А. Нарис історії українських театрів Закарпатської України до 1945 / Юрій-Августин Шерегій, редакція і вступні статті В. Маркуся і В. Ревуцького. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто ; Пряшів ; Львів : Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі, 1993. – с. 322.

⁴ Газ. «Свобода». – 1924. – 24 квітня

⁵ Баглай Й. Людські долі і людські покликання / Йосип Баглай. – Ужгород, 1997. – С. 78.

⁶ Газ. «Свобода». – 1927. – 15 вересня.

⁷ Там само.

⁸ Газ. «Новое Время». – 1927. – 14 жовтня.

⁹ Шерегій Ю. Нарис історії... – с. 332.

¹⁰ Баглай Й. Із театром – сорок років (статті, рецензії, нариси) / Йосип Баглай. – Ужгород, 1997. – С.112.

¹¹ Микитась В. Образ Кобзаря на сцені // Закарпатська правда. – 1961. – 19 березня.

¹² Там само.

¹³ Ігнатюк Г. Від гасниці до рампи : Нариси з історії українського театру на Закарпатті / Гнат Ігнатюк. – Ужгород : Політграфцентр «Ліра», 2011.4.2. – С. 65.

¹⁴ Красевський В. За поемою Т. Г. Шевченка // Закарпатська правда. – 1963. – 8 березня.

¹⁵ Баглай Й. «Варнак» : [Прем'єра вистави-інсценізації творів Т. Г. Шевченка на сцені обл. укр. муз.-драм. театру] // Закарпатська правда. – 1989.

¹⁶ Баглай Й. Поетична п'єса : [«Назар Стодоля» Т. Г. Шевченка на Закарпатській сцені//Закарпатська правда. – 1989. – 2 лютого.